

De namen van de Psjischer rebbe

Israël Jehosjoea Singer

Het hoofd van de joodse gemeente in Łódź, koopman Avrom Hersj Asjkenazi, die regelmatig naar Danzig reisde om er wol en zijde in te kopen, en daarom ook wel *de Danziger* genoemd werd, zat enigszins bezorgd over een Talmuedtraktaat gebogen, plukkend aan zijn lange, volle, zwarte baard.

Over zijn geldzaken maakte hij zich geen zorgen, geenszins. Want ook al hadden de Duitsers, die nu al enkele decennia in het district Vilki woonden, er nooit joden toegelaten en hen evenmin in hun weversgilde opgenomen, toch was er in Łódź een bloeiende joodse gemeente ontstaan met een eigen rabbijn, een hulprabbijn voor de rechtspraak, rituele slachters, enkele synagogen, een ritueel badhuis en een begraafplaats. Joden dreven er handel, verdienden geld en hadden een bestaan.

De Duitse wevers die zich hier hadden gevestigd leverden slechte kwaliteit, die bij de Poolse adel niet in de smaak viel, evenmin bij de officieren, hogere ambtenaren en de rijke klasse. Verfijnd materiaal zoals dunne wollen stof, glanzende zijde en satijn moest nog altijd uit het buitenland geïmporteerd worden. Rijke joden reisden per postkoets maar ook met de eerste treinen naar Danzig en Leipzig en brachten kostbare stoffen mee. Minder rijk bedeeden speelden onder een hoedje met de Duitse grensbewakers, smokkelden goederen het land binnen en verkochten ze tegen hoge prijzen. Anderen, kleinhandelaars en opkopers, trokken op blote voeten over de zanderige wegen en sloegen bij de boeren schapenwol in, die ze in de stad doorverkochten aan tussenhandelaars die de wol in het buitenland lieten spinnen. De boeren die voorheen hun schapen verwaarloosden waardoor hun vacht onder het vuil en vol met klitten zat, gingen nu hun kudde vaker scheren en wassen zodat de wol

schoon en wit werd. Pachters kochten bij hun landheren al bij voorbaat de wol van duizenden schapen op.

De Duitse gildemeesters verklikten de joden die goederen uit Duitsland invoerden. Ook tolereerden zij niet dat joodse katoenhandelaars het werk aan arme Duitse handarbeiders uitbesteedden om zo de prijs te drukken. Joodse handelaars kregen geen krediet bij de Poolse bank, dus zaten ze vaak krap bij kas en konden hun werknemers niet uitbetalen. Daarom vervaardigden zij eigen waardepapieren, in het Hebreeuws geschreven en door een gladgeschuurde steen van een zwart stempel voorzien.

De joodse winkeliers, kleermakers, schoenlappers en caféhouders accepteerden die papieren als geld. En dus kwamen de arme Duitse wevers iedere vrijdagavond hun Hebreeuwse biljetten in de joodse winkeltjes inwisselen voor alles wat ze nodig hadden: brood, vlees, ook bier en wodka. De Duitse gildemeesters dienden bij de autoriteiten hun beklag in dat joden hun eigen geld drukten, en van hogerhand werd een verbod uitgevaardigd. Ook werd een afgevaardigde naar Engeland gestuurd om een grote partij katoen in te kopen, zodat de joden uit de katoenhandel zouden worden verdreven. Maar hoge ambtenaren legden beslag op de ingekochte partij, zij waren ook niet vies van joods smeergeld, en zo werkten de Duitse handarbeiders toch weer voor de joden, en ontvingen hun Hebreeuwse biljetten. Dezelfde ambtenaren die wetten tegen buitenlandse import uitvaardigden kochten maar wat graag die goederen bij de joden, even graag als ze steekpenningen aannamen van de smokkelaars.

Een van de aanzienlijkste rijken van het sjetel Łódź was wel *de Danziger*, reb Avrom Hersj Asjkenazi. Meerdere keren per jaar reisde hij naar Danzig en bracht de fijnste wol en zijde mee, die hij verkocht aan kleinhandelaars die van dorp naar dorp trokken. Nu, vlak na Poerim, was hij net terug van zijn reis, had goede zaken gedaan, en mooie cadeaus voor zijn vrouw en dochttertjes bij zich. Ook had hij een grote zilveren kidsbeker gekocht, een geschenk voor zijn rabbijn, de Vorker rebbe, wiens vurige aanhanger hij was. Thuis trof hij alles in vrede aan en dat schonk hem veel genoeg.

Zijn bezorgdheid gold dan ook niet zijn eigen zaken, maar die van de joodse gemeente. Hoewel nog jong was hij toch dankzij zijn rijkdom,

eruditie en vroomheid het hoofd van de Łódźer kille geworden. Gedurende zijn afwezigheid hadden zich hier allerlei problemen opgestapeld.

Ten eerste moest er geld in kas zijn om de armsten van de stad in staat te stellen Pesach te vieren. En niet alleen de bedelaars, ook veel handarbeiders waren na een lang jaar sappelen niet bij machte om naar behoren het paasfeest te vieren. Er moest voor matses gezorgd worden, voor wijn, eieren, vlees en kippenvet. Reb Avrom Hersj nam de rode bedelzak ter hand en samen met enkele geachte huisvaders ging hij langs welgestelde huizen om geld in te zamelen. Maar hoe meer er werd opgehaald hoe meer er nodig bleek. De armen bestormden de deuren van het gemeentehuis, huilden en lieten hun klachten horen.

Ten tweede moesten gevangenen uit hun kerker worden losgekocht. Op de buitenwegen waren de Kozakken slaags geraakt met de Poolse adel, die rebelleerde tegen de Russische overheersing en een Poolse koning terug op de troon wenste. De rebellen hielden zich schuil in de bossen, maar als de Kozakken hen te pakken kregen werden ze opgehangen. De joodse pachters die voor hun opstandige landheren buskruit vervoerden werden door de Kozakken aan de bomen langs de weg opgehangen. Vlak voor Pesach was een aantal dorpsjoden, onderweg met kisten appels waarin ze buskruit hadden verstoppt, door de Kozakken aangehouden. Ze hadden hun bajonetten door het stro van de wagens gestoken en niets gevonden. Maar toen ze plotseling zin kregen de appels in beslag te nemen voor eigen consumptie ontdekten zij het verborgen buskruit. Enkele joden werden meteen opgehangen, anderen werden geboeid naar de gevangenis gebracht. Nu stonden hun vrouwen en verwanten wenend voor het huis van de joodse gemeente, ze smeekten dat de gehangenen begraven zouden worden en de gearresteerden uit niet-joodse handen bevrijd, anders zouden die ook worden opgehangen. Daarvoor had de gemeente een berg geld nodig. Ook voor de arrestanten moesten matses worden gekocht zodat ze in de gevangenis geen verboden zuurdesem zouden nuttigen.

Ten derde, er hadden zich zondige zaken in de stad voorgedaan. Een groep verlichte joden, rijk en te welvarend geworden, wilde het juk van de joodse tradities van zich afwerpen en had een verzoek bij de overheid ingediend een seculiere school voor hun kinderen te mogen openen. Ze zouden met onbedekt hoofd in de klas zitten, in niet-joodse

leerstof worden onderwezen, en geheel vervreemden van het jodendom. De overheid ging niet zo makkelijk op hun voorstel in, maar de rijke verlichte joden hadden er veel geld voor over, en met geld kun je alles bereiken. Ook ging het gerucht dat diezelfde joden een eigen synagoge wilden bouwen zoals de Duitse joden die in het buitenland hadden, met een orgel erin als in een kerk, en waar de voorzanger zou mekkeren als een priester. Avrom Hersj vond dat zo'n soort sjoel erger was dan een kerk, want een kerk werd alleen bezocht door niet-joden en een paar gedoopte joden, maar in een dergelijke sjoel zullen ze ook een ark met een Torarol plaatsen, waardoor eenvoudige lieden van het rechte pad worden afgevoerd.

En nog een zondig feit deed zich voor:

Joodse handelaars die langs de dorpen trokken om bij de boeren wol, huiden en varkenshaar te kopen, waren te weten gekomen dat de joodse jongen Naftoli, bijgenaamd 'de afvallige' - hij was meer dan eens uit sjoel verwijderd omdat hij de joodse wet overtrad - zich als leerling had aangediend bij een Duitse wever om het vak te leren. Er werd verteld dat hij er ook op sjabbes werkt en er treife voedsel eet.

Avrom Hersj had de jongen naar het huis van de joodse gemeente ontboden en hem gedreigd dat als hij niet wegging bij die goj, de joodse gemeente hem zou overdragen aan het leger. Maar de jongen had niet willen luisteren en brutaal geantwoord dat hij het weversvak wilde leren. Het leger bleek de jongen niet te willen hebben, en dat bracht anderen die ook niet zo traditiegetrouw waren ertoe ook toenadering tot de gojim te zoeken. Zo had een jongeman, Mendel Fliderbaum, die ettelijke weefgetouwen bezat en van zijn Duitse gezellen het vak had geleerd, een verzoek bij het gilde ingediend om bij de gildemeesters te worden opgenomen. De gemeenteamttenaren ondersteunden zijn verzoek, want hij had zijn kaftan verruild voor moderne kleding, zijn baard afgeschoren en zichzelf geleerd Duits te spreken en te schrijven. Onder eenvoudige handwerkslieden wekte dat afgunst maar tevens de prikkel de eigenzinnige na te volgen. Onmiddellijk daarna voltrok zich een ramp in het sjetel, kinderen stierven aan de cholera, waaruit duidelijk bleek dat dit Gods straf was voor de zondige joden.

Maar meer dan dit alles kwelde het Avrom Hersj dat zijn vrouw hem niet toestond voor de feestdagen naar zijn rebbe te reizen. Alle feestda-

gen placht hij door te brengen in Vorke, niet alleen met joods Nieuwjaar of Grote Verzoendag en het Wekenfeest, maar zelfs met Pesach. Zijn vrouw had gehuild, dat hij haar feestdag bedierf, en zij - god beware - als een weduwe naar haar vader, de rechter in Ozorkov, moest reizen, zodat hij de sedermaaltijd zou leiden. Avrom Hersj trok zich van vrouwen tranen niet veel aan. Een joodse vrouw, wist hij, moest nu eenmaal huilen. Maar deze keer was het toch anders. Ze was hoogzwanger en kon elk ogenblik bevallen. Ze verwachtte dat het een jongen werd, want ze voelde steken aan de rechterkant van haar buik. Bovendien wilde ze niet dat de besnijdenis plaatsvond zonder de vader.

'Ik doe mezelf iets aan - God verhoede -' hilde ze, 'ik zal de schande niet overleven.'

Van het huilen werd ze ziek, koortsig, en Avrom Hersj wist niet waar hij het zoeken moest. Steeds weer bekeek hij de prachtige zilveren wijnbeker die hij voor zijn rebbe had gekocht als de kelk voor profeet Elia, en van verdriet beet hij op zijn zwarte baard.

Ook de wegen naar Vorke waren op dit moment niet veilig. De Kozakken zwierven overal rond en overvielen reizigers. Meer dan eens werden onschuldige mensen aangevallen en zelfs opgehangen. Menig- een raadde het hem af in zo'n gevaarlijke tijd te reizen.

Maar Avrom Hersj had geen oren naar wat mensen zeiden. De laatste keer dat hij zijn rebbe had bezocht tijdens het Loofhuttenfeest had hij gemeld dat zijn vrouw zwanger was en de rebbe had geantwoord:

'Avrom Hersj, uw nakomelingen zullen rijke joden zijn.'

Avrom had zijn voorhoofd gefronst en geschrokken gezegd: 'Rebbe, moge het godvrezende joden worden.'

Hierop had de rebbe geen antwoord gegeven, en Avrom durfde geen uitleg te vragen. Maar het gaf hem te denken en hij zag het als een slecht voorteken. Juist nu voordat de nieuwe nakomeling ter wereld kwam moest hij naar de rebbe, vond hij, om hem te zeggen dat zijn kinderen goede joden zouden worden. Over de gevaren van de reis dacht hij niet na. Avrom Hersj was niet bang uitgevallen, en op zijn reizen had hij al vaker gevaar en angsten doorstaan.

Het kind dat komende was hield hem tegen. Het zou voor zijn vrouw zwaar zijn alleen te blijven tijdens de bevalling. Ze zou geen seder kun-

nen vieren en hij zou de besnijdenis niet bijwonen als het met Gods hulp een jongen werd. Zijn schoonvader zou hem zijn gedrag nooit vergeven.

Anderzijds werd hij als door een magneet naar de rebbe getrokken. Arme chassidische joden uit zijn sjoel rekenden erop dat hij hen op zijn kosten zou meenemen naar de rebbe. Ze zouden hem uitlachen dat hij zich liet bepraten door een vrouwspersoon en thuis zou blijven. Door hem zou hun vrome feest in het water vallen. Bovendien had hij die prachtige zilveren beker gekocht. Hij zou toch voor gek staan als hij pas de volgende keer, op het Wekenfeest, de rebbe een pesachbeker zou aanbieden om er profeet Elia mee te verwelkomen. Maar het belangrijkste was de uitspraak van de rebbe over zijn kinderen, dat zij rijke joden zouden worden. Hij wilde dat de rebbe hem belijdende joden zou toewensen. En als het – God verhoede – voorbeschikt was dat rijkdom hen zou verhinderen joden te zijn, dan bedankte hij voor die rijkdom en liet hij zijn kinderen liever onderwijzer worden, maar eerlijke joden. Hij moest daarover praten met de rebbe, zo lang het nog tijd was. En als zij, zijn vrouw, geen dom schepsel maar een mens met verstand was, zou ze hem zelf moeten aansporen naar de rebbe te reizen, nu, voordat het kind geboren werd. Maar wat kan een vrouw behalve huilen? Hij was een man, en bestand tegen vrouwentranen.

En hij begon zijn koffers te pakken, de grote lederen reistas waarmee hij regelmatig naar Danzig reisde. Hij pakte zijn gebedskleed en gebedsriemen in, zijn satijnen kaftan, een paar gewijde boeken om onderweg Talmoed te studeren, de zilveren beker, en hemden. Als een ware volgelinge van de Vorker rebbe vergat hij ook niet enkele flessen zuivere wodka voor Pesach in te pakken. Daarna stuurde hij Leje-Sore, de dienstbode, uit om de koetsier te halen.

‘Avrom Hersj,’ hilde zijn hoogzwangere vrouw, ‘ik zal de schande niet overleven.’

Avrom Hersj keek niet om, hij kuste de mezoetze en opende de deur. Op de drempel bleef hij staan, wenste zijn vrouw een voorspoedig kraambed, en voegde er nog aan toe: ‘Mocht het zo God wil een jongen worden, zal zijn naam Simche Boenem zijn. Hoor je, met Gods hulp: Simche Boenem, vernoemd naar de rebbe van Psjische, zaliger nagedachtenis. Dat is mijn wil.’

Avrom Hersj's vrouw had zich niet vergist in de tekenen tijdens haar zwangerschap. De steken in haar zij die ze de laatste maanden voelde voorspelden haar dat ze een jongen droeg.

En zo was het ook. Alleen in plaats van een jongen waren het twee jongens, een tweeling.

Na een sederavond met zware weeën kwam in de vroege ochtend een kind. De buurvrouwen uit de hof tilden het pasgeboren schepseltje op, gaven het een klap om het harder te laten huilen, hielden het bij de lamp en riepen vol vreugde uit tegen de kraamvrouw:

'Mazzel tov, een jongen!'

Maar de kraamvrouw hield niet op met jammeren en de buurvrouwen probeerden haar te kalmeren. Alleen de dienstbode Leje-Sore, een ervaren vroedvrouw, zag meteen dat het baren nog niet voorbij was en dat er nog een kind kwam.

'Houdt u vast aan de spijlen van het bed, lieve meesteres, dan gaat het makkelijker.'

Enkele minuten later kwam nummer twee, een grote stevige baby.

Een klap geven om het kind te laten huilen was niet nodig, het schreeuwde luidkeels. Leje-Sore nam het in haar armen, droeg het naar de lamp en riep opgetogen uit: 'Mazzel tov, nog een jongen, een beer van een jongen – moge het boze oog zich afwenden!'

De vrouwen scharrelden twee lintjes op, een rood en een blauw, en bonden het rode om de pols van de eerste, en het blauwe om die van de tweede, om zo een bewijs te hebben wie de oudste en wie de jongste was. Maar dat was helemaal niet nodig, ze konden toch niet met elkaar verwisseld worden. De oudste was klein en mager met dunne vlassige haartjes op zijn puntige kopje, en met grijze oogjes zoals die van zijn moeder. De jongste was groot en zwaar, had een stevige ronde kop met dik zwart haar en wijd open vrolijke zwarte ogen. Ook hun stemmen waren verschillend. De oudste hilde piepend, de jongste schreeuwde luid en gezond.

'De een sprekend de moeder en de ander het evenbeeld van de vader,' zei Leje-Sore toen ze beide schoongewassen baby's bij de moeder in bed legde.

De moeder bekeek het tweetal en legde het kleine en zwakke wezentje aan haar borst. 'Stil jij, kalm,' berispte ze de ander, die te keer ging alsof hij het zijn broertje niet gunde als eerste aan de beurt te zijn.

Beide mondjes besprenkelde ze met haar melk om ze de smaak te laten proeven en te leren zuigen. De jongste had meteen de tepel te pakken en begroef zijn mondje in moeders borst. Bij de oudste lukte het niet zo snel en hij sabbelde meer dan dat hij zoog.

'Rustig maar, mijn hartje,' zei de moeder sussend tegen het kleine wurmpje dat begon te huilen.

Acht dagen lang, voorafgaande aan de besnijdenis, lag de kraamvrouw in bed tegen de hoog opgestapelde kussens en maakte zich zorgen. Ze wist niet welke naam ze aan de kinderen moest geven. Gedurende de hele zwangerschap had ze tegen Avrom Hersj gezegd dat als het met Gods hulp een jongen werd ze hem graag wilde vernoemen naar haar grootvader, de Voidislaver rebbe Jakob Meier. Maar daar wilde haar man niet van horen. Het moest en zou Simche Boenem worden, naar de rebbe van Psjische.

'Meisjes,' zei hij, 'mag je noemen naar jouw familie. De jongens horen bij mij.'

Nu haar man niet thuis was had zij het voor het zeggen. Toch kon ze maar geen besluit nemen. Ze had twee kinderen op de wereld gezet, ze kon ze vier namen geven, elk twee. Maar ze was onzeker. Ze wist niet hoe. Ze kende haar man en zijn koppigheid. Wat ze ook zou doen, het zou hem niet bevallen, en ze wist zeker dat hij zelfs niet één naam van haar kant van de familie tolereerde. Want jongens, zo had hij gezegd, hoorden bij hem.

Vriendinnen raadden haar aan tijdens de tussendagen van Pesach een ijlbode naar haar man te sturen en hem te vragen naar de besnijdenis te komen. Maar dat wilde ze niet. Ze was boos op haar man. Het huwelijk met hem schonk haar niet veel vreugde. Hij was of op reis voor zaken of onderweg naar zijn rebbe. En zelfs als hij niet op reis was zag zij hem zelden. Dan zat hij met de chassidiem in sjoel en gebruikte met hen de maaltijd, of hij zat thuis in zijn kamer te leren. Zo veel verlangde ze niet van hem, ze was zelf een chassidische dochter en wist dat het zo toegaat in vrome jiddische huizen. Ook haar vader gedroeg zich zo, was zelden met zijn vrouw samen, alleen 's nachts. Ze gingen nooit

samen uit, hadden nooit plezier in elkaars gezelschap. Ze wist ook wel dat een vrome man, doorkneet in de Talmoed, geen gesprekstof had met een vrouw. Een vrouw mocht geen Tora leren, mocht niet met andere mannen omgaan, mocht zelfs de kamer niet betreden als vreemde mannen haar echtgenoot bezochten. Waarover zou ze dan met haar eigen man kunnen praten?

Dat wist ze allemaal wel en ze was eraan gewend geraakt, zoals alle chassidische vrouwen, en zij droeg gelaten het juk als vrouw te zijn geboren. In haar ochtendgebed prees zij de Almachtige dat hij haar als vrouw had geschapen, volgens zijn wil. Maar ze leed er wel onder. Ja, ze was wel de echtgenote van een rijke man, mensen benijdden haar, en zij schonk haar man ieder jaar een kind. Hij bracht geschenken voor haar mee uit Danzig, de ene keer een mooie Turkse sjaal, een andere keer een sieraad. Verder had hij geen boodschap aan haar. Sjabbes was er altijd een gast aan tafel, een Talmoedkenner of een arme *chossid*. Zij mocht dan vanzelfsprekend niet aan de maaltijd deelnemen, dat kon men een vrome gast niet aandoen. Zij mocht met de dienstbode alleen de zegening over de wijn komen bijwonen, en een slokje nemen uit de beker, die hij volgens voorschrift eerst zelf voor de helft had leeggedronken. Daarna sneed hij een even groot stuk van de gezegende challe af voor elk van de vrouwen, die zich vervolgens terugtrokken in de keuken.

Samen een bezoek afleggen deden ze niet, hij kon niet met haar vriendinnen praten, en zij mocht dat niet met de mannen. En als ze wel een keer op visite gingen bij familie vanwege een feestelijke gebeurtenis, dan liepen ze nooit naast elkaar, hij voorop, en zij een paar passen achter hem. En zodra ze het huis binnen waren, voegde hij zich bij de mannen en zij bij de vrouwen.

Op sjabbes bleef hij altijd langer bidden in sjoel dan ieder ander. Zij viel soms flauw van de honger voordat hij thuiskwam, de zegening uitsprak en ze eindelijk mocht eten. Maar het meest van alles leed ze onder zijn hooghartigheid jegens haar. Nooit sprak hij met haar over zijn zaken, zoals andere mannen deden. Hij vroeg haar nooit om raad, vertelde haar niets als het hem goed ging en stortte nooit zijn hart bij haar uit als het eens tegenzat. Hij haalde alleen zijn dikke portefeuille tevoorschijn en overhandigde haar een stapel bankbiljetten voor de

huishouding, en dat was alles. Hij sprak nooit haar naam uit, zei alleen 'jij' zoals gebruikelijk bij de ultravromen. Zelfs als hij van een lange reis terugkeerde sprak hij weinig. Hij kustte de mezoetze en zei 'goede morgen, hoe gaat het in huis' en reikte haar zijn geschenk aan. Als ze dat uit zijn handen aanpakte betekende het dat ze rein was, en na de lange afwezigheid zijn bedgenote kon zijn. Was dat niet het geval dan keerde hij zich humeurig af en ging gelijk naar de chassidische sjoel om nieuws te horen van zijn rabbijn.

Ze was bang van hem, ze vreesde zijn zwijgen, ze vreesde de grimmige klank van zijn stem wanneer hij citaten uit de Talmud neuriede, ze vreesde zijn manlijke imposante gestalte. Zij verlangde niet veel, alleen af en toe een vriendelijk woord of een glimlach, als beloning voor haar armzalige vrouwenleven dat zij in de keuken leidde in gezelschap van haar dienstbode. Maar haar man, Avrom Hersj, bezat die kwaliteiten niet. Jazeker, zij was zijn vrouw, zij schonk hem kinderen, en op zijn manier bemindde hij haar zelfs, maar alleen 's nachts, volgens de wet. Verder contact was overbodig. Hij was een invloedrijk man en van mening dat een vrouw zich niet had te mengen in mannenzaken. Zij was er om de kinderen op te voeden, de *jiddiskeit* in huis te bewaren en te doen wat de man beveelt. Hij behandelde haar als een bediende. Het gebeurde soms dat zijn vrome vrienden laat op de avond binnenvielen om iets te vieren, dan riep hij naar de keuken:

'Vrouw, maïssoep koken voor de heren.'

Tijdens de hoge feestdagen was hij nooit thuis. Als het er in andere joodse huizen feestelijk aan toeging, was Avrom Hersj niet thuis maar op reis naar zijn rebbe. Als een verlaten weduwe - God beware - sprak ze de zegen uit over de wijn en at samen met de kinderen in de keuken. Zonder vader aan tafel hadden de feestelijke spijzen geen smaak. En zelfs met Pesach, wanneer de armste huisvrouw als een koningin naast haar man zit, moest zij op reis naar haar vader, de hulprebbe in Ozorkov, zodat hij de sedermaaltijd zou leiden. Ze was al gewend aan haar grauwe eenzame leven en sprak er niet meer over. Ze kende haar mans koppigheid en wist dat woorden niet hielpen. Hij luisterde niet. Maar deze keer, met de bevalling aanstaande, kon ze de schande niet verdragen alleen achter te blijven in het kraambed. Haar bidden en smeken had niet geholpen en hij was weg naar Vorke. Verdriet en woede die

zich al die jaren hadden opgehoopt gloeiden in haar lichaam, dat twee jongetjes op de wereld had gezet. Naar andere vrouwen had ze niet willen luisteren, ze had geen ijlbode naar haar man gestuurd om hem te smeken bij de besnijdenis aanwezig te zijn. Ze betwijfelde trouwens of hij zou komen en de rebbe in de steek zou laten.

Liggend in het kraambed, dat behangen was met witte lakens en amuletten om boze geesten te verjagen, bloeide haar beschadigd vrouwelijk zelfbewustzijn op. Achter de lakens stonden kleine schooljongens gebeden op te zeggen, en zij beantwoordde ze steeds met een ferm 'amen', vol zekerheid en trots op haar moederschap. Voor het eerst in haar leven had zij alleen de besnijdenisceremonie voorbereid, bevelen gegeven als een man, een heerser. En ook over de naam van de kinderen had zij alleen een beslissing genomen en, tegen de opdracht van haar man in, hun namen gegeven zoals zijzelf wilde.

Hun hele naam toe-eigenen had ze niet gedurfd, daarvoor ontbrak haar de moed. Ze nam genoegen met een compromis. De oudste kreeg één naam naar haar mans keuze - Simche en de tweede naam - Meier, naar haar grootvader zaliger, de rabbijn van Voidislav. De jongste kreeg de overgebleven namen - Jakob Boenem.

Zodra Avrom Hersj na de laatste dagen van Pesach uit Vorke was teruggekeerd wilde hij de jongetjes zien.

‘Wie is de oudste?’ vroeg hij aan zijn vrouw en keek verbaasd naar de twee stijf ingebakerde wezentjes.

‘De kleinere,’ antwoordde ze timide.

‘Hoe heet hij?’

‘Simche,’ zei de moeder met bevende stem.

‘Eén naam?’ vroeg hij verwonderd.

‘Nee, ook Meier, naar mijn grootvader, de Voidislaver, moge zijn nagedachtenis ons tot zegen strekken,’ mompelde ze met neergeslagen ogen.

‘Hier, neem het weg,’ zei Avrom Hersj boos.

Leje-Sore legde het andere kind in reb Avroms armen.

‘Jakob-Boenem, hier is je vader.’

Avrom Hersj wierp een blik op het tweede jongetje dat met grote glanzende ogen naar zijn vader keek, van wiens gezicht de boosheid enigszins wegtrok. De tweede naam van de rebbe van Psjische was er tenminste bij, dat stelde hem wat gerust. Het was natuurlijk belachelijk dat de naam van de heilige rebbe in tweeën was gedeeld en er een vreemde naam aangeplakt was.

‘Het evenbeeld van zijn vader,’ probeerde Leje-Sore hem milder te stemmen, ‘een lichtend kind, moge het boze oog hem niet treffen.’

‘Leg het weg,’ gebod hij korzelig, en wierp geen enkele blik meer op de kinderen.

Met betraande ogen legde de moeder de oudste aan de ene borst en de jongste aan de andere.

‘Kom aan, Meiertje, zuig, mijn hartje.’ Ze noemde hem alleen bij de naam van haar overleden grootvader. De jongste zoog uit zichzelf, de oudste beet meer dan hij zoog, zodat de moeder kreunde van pijn. Leje-Sore haalde het kind van de moederborst en met een waarschuwend vinger voor zijn neusje zei ze: ‘Jij, boefje, een kind moet niet bijten in moeders tepel, zuigen moet je zoals Jakob Boenem doet, zie je!’

Ze bekeek de ontstoken tepel van haar bazin en schudde het hoofd.

‘Het is voor het eerst dat ik zie hoe hard zo’n wurmpje kan bijten,’ bromde ze, ‘het enige dat hij kan is huilen en bijten, die kleine boef.’

Nu hij van de borst was gehaald zette de baby het meteen op een schreeuwen. Avrom Hersj kon het niet aanhoren.

‘Leje-Sore,’ riep hij boos, ‘doe de deur dicht! Bij zoveel kabaal kan ik niet leren.’

Nee, de vreugde was hem goed vergald door zijn vrouws belachelijke gedoe met de namen van zijn heilige Psjischer rebbe. Zijn gedachten gingen al uit naar later, als de kinderen met Gods hulp zouden opgroeien, en hij ze kon meenemen naar de chassidische sjoel, naar de rebbe. Wat een schande als hij ze met hun absurde namen aan hem moest voorstellen: Simche Meier en Jakob Boenem. Geen vlees en geen vis. Enkele keren sprak hij ze hardop uit, maar ze beklifden niet in zijn mond. Hij kon het zijn vrouw niet vergeven, en ofschoon ze nog in het kraambéd lag en nog zwak was ging hij niet naar haar toe. Hij sprak geen woord met haar, nog minder dan gewoonlijk. Hij wierp zich op zijn werk, zijn zaken en de Tora.

Vertaling: Willy Brill

